Organizacija i arhitektura računala

Poglavlje 12

Reduced Instruction Set Computers

RISC

Značajniji napredci u računalnim sustavima (1)

- koncept "obitelji" računala
  - IBM System/360 1964
  - DEC PDP-8
  - odvajaju se arhitektura od načina implementacije
- Mikroprogramirana upravljačka jedinica - mikrokod
  - to je ideja Wilkes-a 1951
  - a napravio IBM S/360 1964
- Cache memorija
  - IBM S/360 model 85 1969

Značajniji napredci u računalnim sustavima (2)

- Solid State RAM – poluvodički RAM
  - o ovome je više rečeno pod dijelom koji se bavi memorijom
- Mikroprocesori
  - Intel 4004 1971
- Pipelining
  - Uvođenje postupaka paralelizacije u fetch-execute/zahvat-izvrši intrukcijskom ciklusu
- Višeprocesorski sustavi

Slijedeći korak - RISC

- Reduced Instruction Set Computer

- Glavne značajke
  - Veliki broj registara za opću namjenu - general purpose registers
  - ili koristiti unaprjeđenu compiler tehnologiju za optimizaciju uporabe registara opće namjene
  - Limitirani/ograničeni i jednostavan skup instrukcija
  - Naglasak je dan na optimizaciju intrukcijskog pipeline-a

Usporedbe procesora

CISC			**RISC**		**Superscalar**	
IBM	DEC VAX	Intel	Motorola	MIPS	IBM	Intel
370/168	11/780	486	88000	R4000	RS/6000	80960
1973	1978	1989	1988	1991	1990	1989
No. of instruction						
208	303	235	51	94	184	62
Instruction size (octets)						
2-6	2-57	1-11	4	32	4	4 or 8
Addressing modes						
4	22	11	3	1	2	11
GP Registers						
16	16	8	32	32	32	23-256
Control memory (k bytes) (microprogramming)						
420	480	246	0	0	0	0

Zašto onda CISC?

- Troškovi izrade programa danas daleko nadilaze troškove razvoje sklopovlja/hardwarea
- Povećavanje kompleksnosti jezika visokog nivoa
- Semantička rupa!?!
- To sve vodi do:
  - Rasta/povećanja instrukcijskih skupova
  - Sve više i više adresnih modova/načina dresiranja
  - Hardwerska implementacija HLL (high level language) stanja
    - npr. CASE (prekidač/selektor) naredba

Namjera i namjena CISC procesora

- Jednostavno pisanje/razvijanje kompilera
- Poboljšanje efikasnosti izvršavanja programa
  - Kompleksne operacije u mikrokôdu
- Podrša za još kompleksnije HLL

Izvršne/obradbene karakteristike

- Obavljanje operacija
- Korištenje operanada
- Sekvenciranje obrade
- Analize se rade na programima pisanim u HLL-u
- Analize dinamike izvršavanja rade se tijekom izvršavanja ovih programa

Operacije

- Dodjele
  - Prebacivanje/premještanje podataka
- Uvjetna stanja (IF, LOOP)
  - Kontrola sekvencijalnog izvršavanja
- Procedura “call-return” vrlo je zahtjevna u pogledu vremena potrebnog da se izvrši
- Pojedine HLL instrukcije vode do pojave nužnosti uporabe puno operacija strojnog kôda

Relativna dinamička frekvencija
Relative Dynamic Frequency

	Dinamička pojavnost		Strojna instr. (Weighted)		Uporaba mem. (Weighted)	
	Pascal	C	Pascal	C	Pascal	C
Assign	45	38	13	13	14	15
Loop	5	3	42	32	33	26
Call	15	12	31	33	44	45
If	29	43	11	21	7	13
GoTo	-	3	-	-	-	-
Other	6	1	3	1	2	1

Operandi

- Većinom su to lokalne skalarne varijable
- Postupci optimizacije trebaju se koncentrirati na pristup lokalnim varijablama

	Pascal	C	Average
Integer constant	16	23	20
Scalar variable	58	53	55
Array/structure	26	24	25

Procedure Calls

- Vrlo zahtjevne u pogledu vremena potrebnog za izvršavanje
- Ovise o broju proslijeđenih im parametara
- Ovise i o nivou ugniježenja/nesting
- Većina programa ne radu “puno” poziva procedura bez njihovog povratka
- Većina varijabli je lokalna

Implikacije

- Najbolja podrška dana je kroz optimizaciju najviše korištenih i vremenski najzahtjevnijih značakji ovakvog sustava
- Velika količina/broj registara
  - Adresno referenciranje na operande
- Pažljivo osmišljavanje cjevovoda/pipeline-a
  - Predviđanje grananja, itd.
- Pojednostavljeni (reducirani) instrukcijski set

Kako koristiti puno registara?

- Programsko rješenje:
  - Optimizacijom kompilera u svrhu alociranja većeg broja registara
  - Alociranje se temelji na dodjeli registara varijablama koje su najviše u uporabi
  - Ovo zahtijeva sofisticiranu analizu programa da bi se pravilno optimiziralo za uporabu velikog broja registara u takvom procesoru
- Sklopovsko/hardware rješenje:
  - paaa.... imamo puno registara, zar ne?
  - stoga... možemo više varijabli koristiti i jednostavno i spremati u registre a ne u gl. memoriju

Registri za lokalne varijable

- Pohrana lokalnih skalarnih varijabli u registre
- Smanjena potreba za pristupom gl. memoriji -> brzina
- Svaki poziv procedure/funkcije mijenja pojam "lokalnosti"
- Moraju se proslijediti parametri
- ali se i moraju vratiti rezultati u glavnu petlju
- Mora se uspostaviti i stanje varijabli prozvanih /pozvanih potprograma u prethodno stanje nakon povratka

Registarski prozori/skupovi (1)

- U uporabi je samo nekoliko parametara
- Limitirana dubina poziva procedura
- Uporaba više skupina malih skupova registara
- Poziv procedure prebacuje uporabu na drugi skup registara
- A povratak iz poziva procedure vraća na uporabu prethodnog skupa registara

Registarski prozori/skupovi (2)

- Postoje tri područja/tipa unutar skup registara
  - Registri za parametre
  - Registri za lokalne varijable
  - Registri za privremene parametre/varijable
  - Registri za privremenu uporabu jednog skupa registara preklapaju se sa istim takvim registrima ali iz nekog drugog skupa registara
  - Ovo omogućuje prosljeđivanje parametara bez stvarnog prebacivanja podataka

Preklapajući registri raznih skupova registara

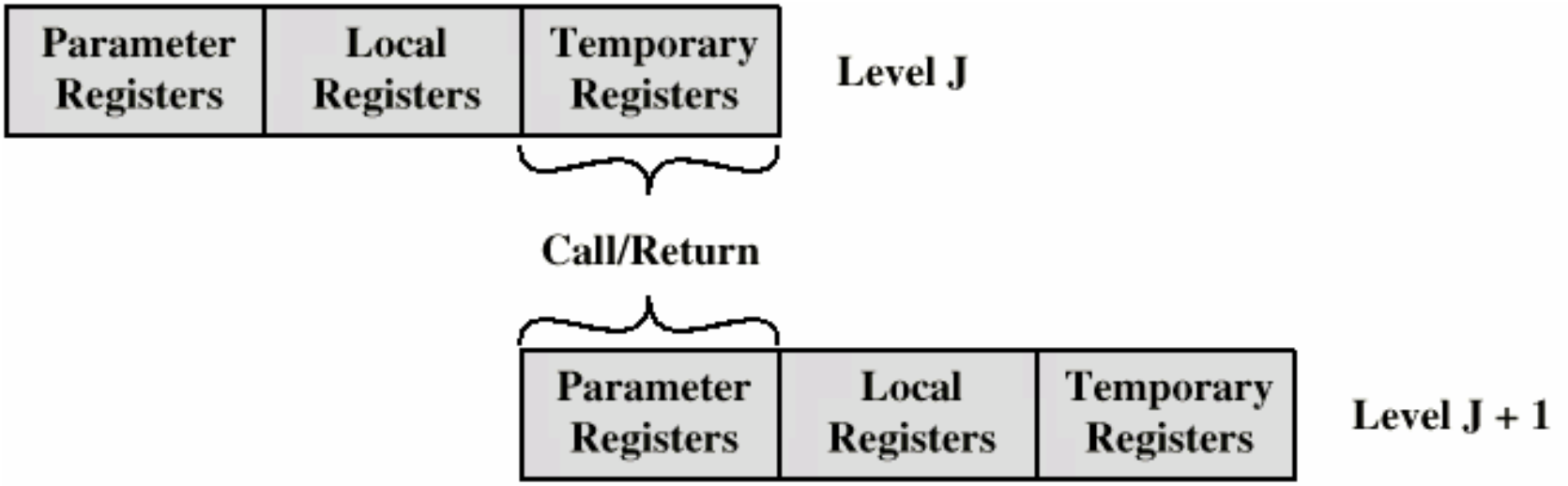

Dijagram kružnog međuspremnika/buffer-a

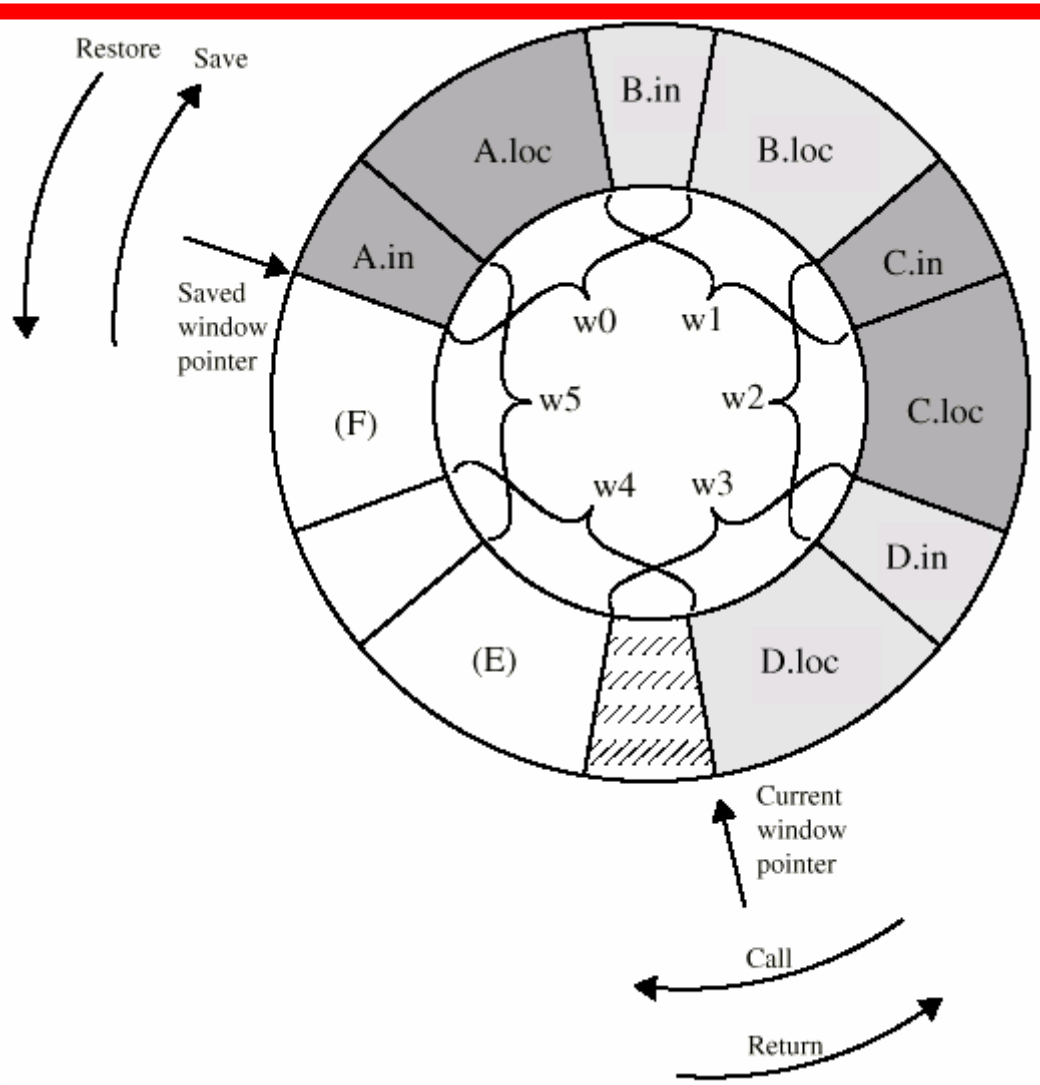

Način rada kružnog međuspremnika

- Kada se napravi poziv potprograma, trenutni pokazivač skupa registara pomakne se na trenutno korišteni skup registara
- Ako su svi skupovi iskorišteni ili u uporabi, generira se interrupt i "najstariji" skup registara se sprema u memoriju
- Pokazivač spremljenog skupa registara pokazuje gdje se treba ponovo obnoviti/restorirati slijedeći snimljeni skup registara

Globalne varijable

- Alocira ih kompiler u glavnoj memoriji
  - Vrlo neefikasno za učestalo pristupanje takvim varijablama
- Postoje registri rezervirani samo za globalne varijable

Registeri vs. Cache

⌘ Large Register File	Cache
⌘ Sve su lokalni skalari	Samo zadnje korišteni lokalni skalari
⌘ Individualne varijable	Blok memorije
⌘ Compiler dodjeljuje globalne varijable	Zadnje korištene globalne varijable
⌘ Save/restore temeljene na proceduri	Save/restore temeljeni na ugniježđenju caching algorithm
⌘ Adresiranje registara	Adresiranje memorije

Referenciranje/adresiranje skalara - korištenje skupa registara

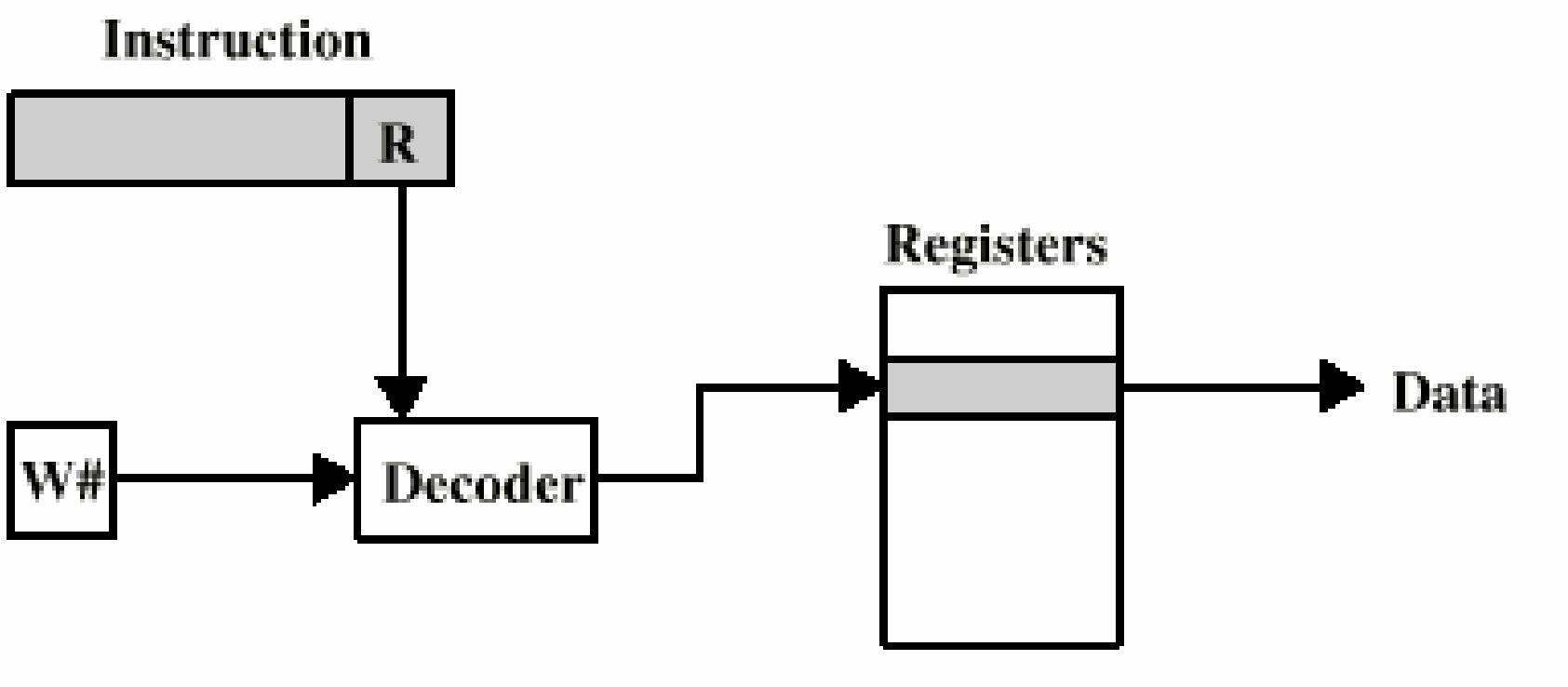

Referenciranje/adresiranje skalara - Cache

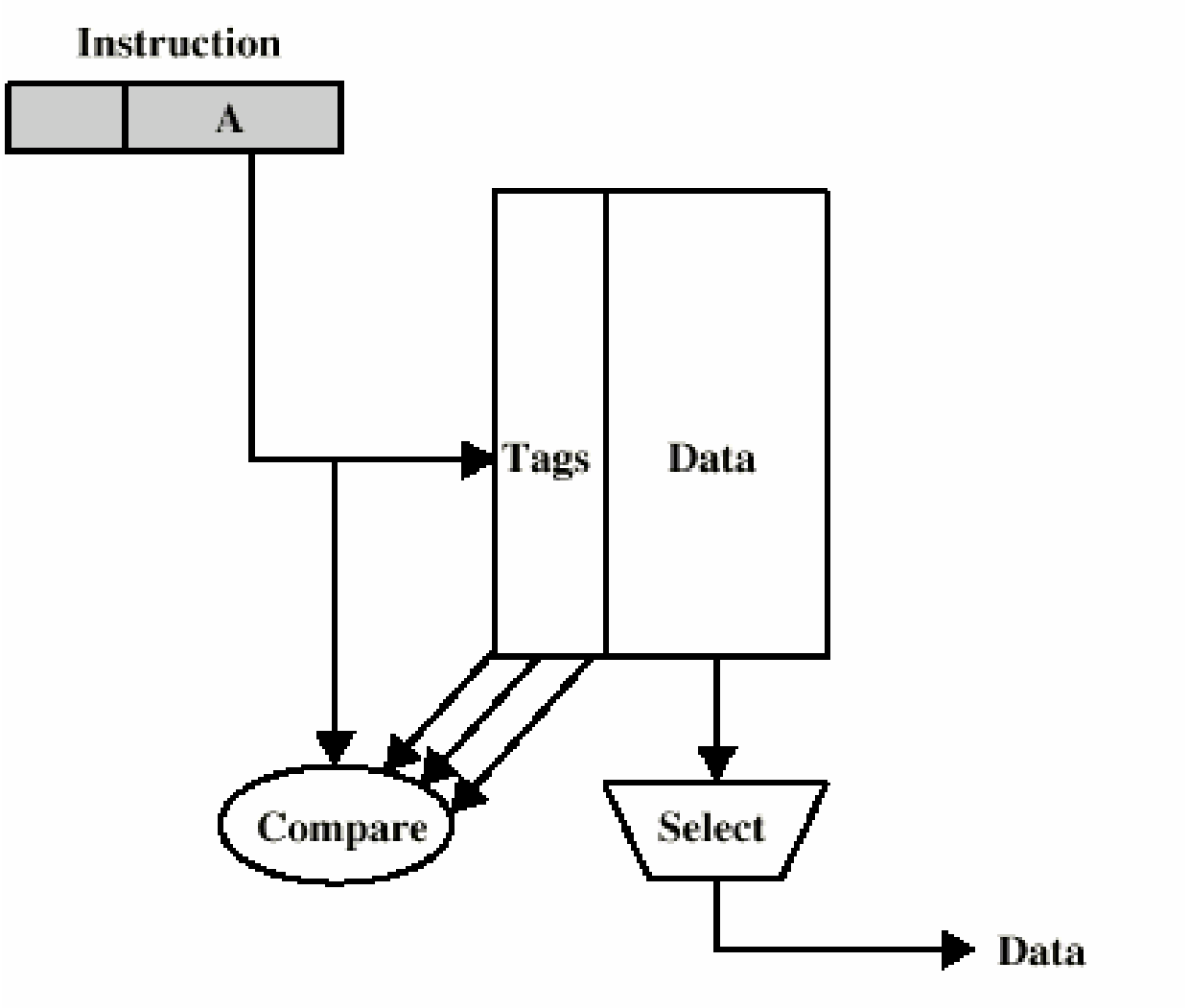

Kompilersko optimiziranje uporabe registara

- Pretpostavimo mali broj registara (16-32)
- Posao postupka optimizacije je na kompileru
- HLL programi nemaju eksplicitne načine da se adresiraju registri – to rade kompileri ili asemblerske rutine
- Dodjeli se simbolički ili virtualni registar svakoj potencijalnoj varijabli
- Mapiraj simboličkim registrima prave/postojeće registre
- Simbolički registri koji se inače ne preklapaju mogu čak dijeliti prave registre
- Ako ponestane pravih registara pojedine varijable mogu koristiti i memoriju umjesto njih

Zašto onda CISC (1)?

- Pojednostavljenost kompilera?
  - o ovome se može raspravljati...
  - Kompleksne instrukcije teže je i pravovaljano iskoristiti u različite svrhe
  - Optimizacija je u ovom slučaju prilično teška
- Da li su programi manji?
  - Program zauzima manje memorije, ali…
  - Memorija je (sada) relativno jeftina
  - ali možda ne zauzima manje bita nego samo izgleda kraće ali u svojoj simboličkoj formi
    - Složenije instrukcije zahtijevaju i operacijske kodove veće duljine – više memorije
    - Referenciranje registara zahtijeva doista manje memorije

Zašto onda CISC (2)?

- Brži programi?
  - Naginje se uporabi jednostavnijih instrukcija
  - Jako složena upravljačka jedinica/dekoder
  - Veći mikrokod više mikrokod memorije
  - ali jednostavne instrukcije ne traže više vremena u svom izvršavanju nego složene

- Kako stvari stoje... CISC se ne smatra baš adekvatnim rješenjem za izgradnju računala

RISC karakteristike

- Jedna instrukcija po ciklusu izvršavanja
- Registar-registar operacije
- malo, jednostavnih načina adresiranja
- malo, jednostavnih instrukcijskih formata
- Ožićeni dizajn – nema mikrokoda
- FInstrukcijski format fiksne veličine
- ali kompiler tu ima više posla

RISC vs. CISC

- Nema tu jasne granice što, kako i kada
- Mnogi dizajni procesora posuđuju rješenja za izgradnju pojedinih podsustava kako iz CICS-a tako i iz RISC-a
- npr. PowerPC i Pentium II,... to su ustvari mješavine i CISC-a i RISC-a

RISC Cjevovod/Pipelining

- Većina instrukcija je naravi register-register
- Dvije faze instrukcijskog ciklusa
  - I: Instruction fetch – zahvat instrukcije
  - E: Execute - izvršenje
- Te za operacije učitavanj/load i pohrana/store
  - I: Instruction fetch
  - E: Execute
    - Izračun memorijske adrese
  - D: Memory
    - Register→memorija ili memorija→register operacije

Efekat cjevovoda/Pipelininga

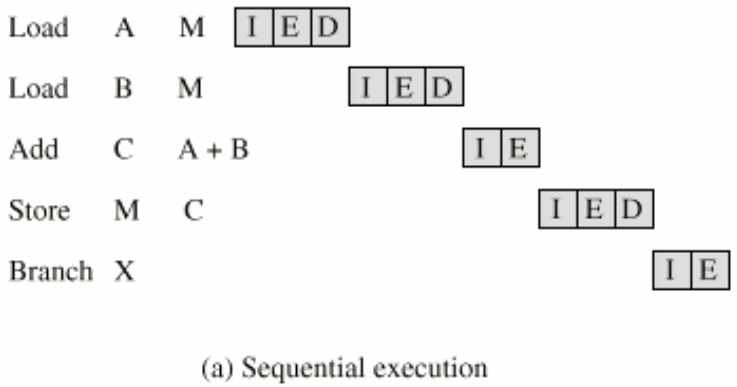

(a) Sequential execution

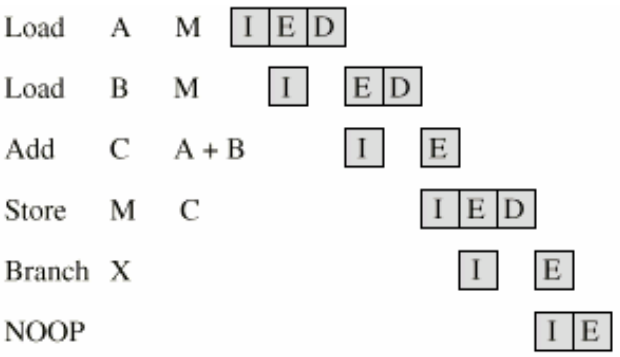

(b) Two-way pipelined timing

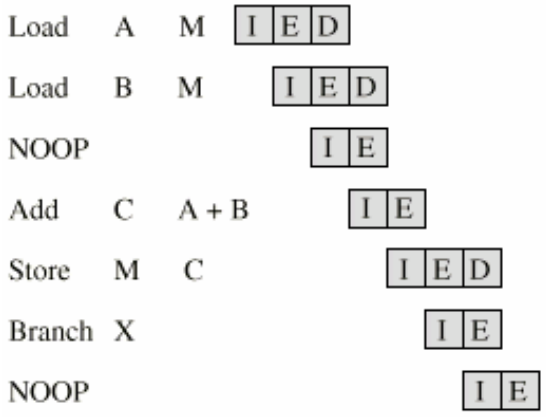

(c) Three-way pipelined timing

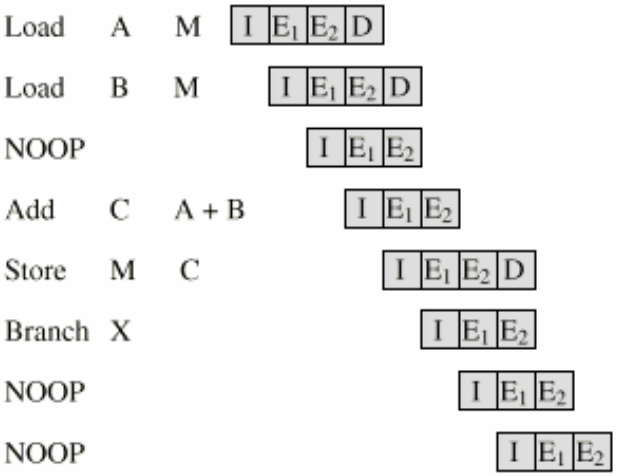

(d) Four-way pipelined timing

Optimizacija cjevovoda

- Zakašnjelo grananje
  - Nema efekta sve dok se slijedeća instrukcija u cjevovodu ne izvrši
  - Ova slijedeća instrukcija uvodi i uzrokuje vremensko čekanje

Normalno i zakašnjelo grananje

Address	Normal	Delayed	Optimized
100	LOAD X,A	LOAD X,A	LOAD X,A
101	ADD 1,A	ADD 1,A	JUMP 105
102	JUMP 105	JUMP 105	ADD 1,A
103	ADD A,B	NOOP	ADD A,B
104	SUB C,B	ADD A,B	SUB C,B
105	STORE A,Z	SUB C,B	STORE A,Z
106		STORE A,Z	

Uporaba zakašnjelog grananja

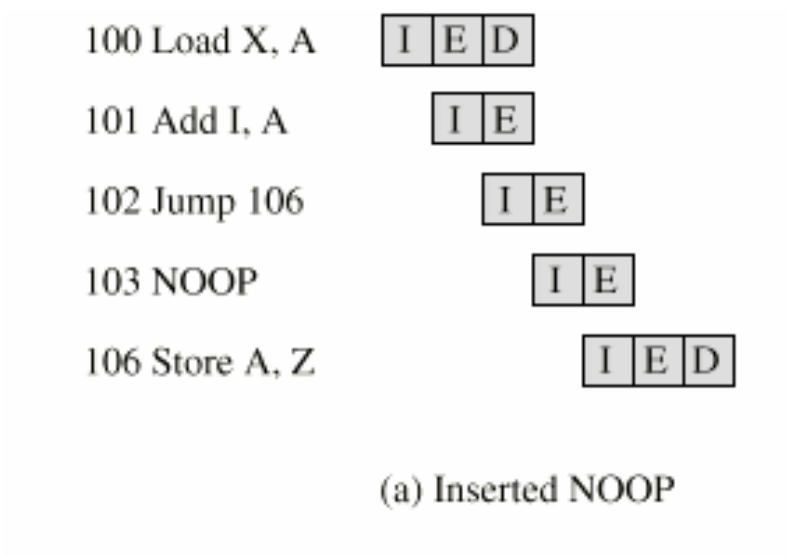

(a) Inserted NOOP

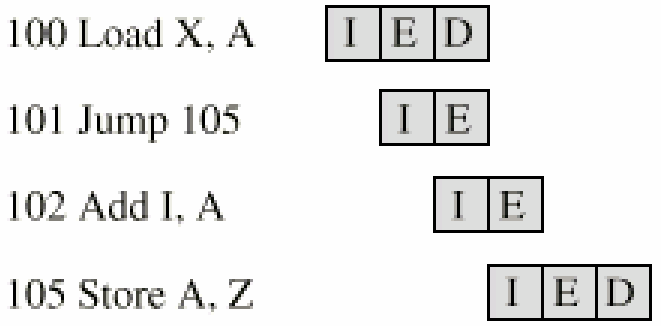

(b) Reversed instructions

Kontroverze uporabe RISC-a

- Kvantitativne
  - usporedbu po veličini programa i brzini izvršavanja
- Kvalitativne
  - problematična uporaba HLL-a – optimizacija vrlo naporna
- Problemi
  - Nema dva RISC i CISC procesora koja su izravno usporediva
  - Nema skupa programa za testiranje obje vrste procesora
  - Teško je razlučiti efekte hardwarea od efekata kompilera
  - Većina komercijalnih procesora je mješavina RISC-a i CISC-a tako da je teško pronaći arhitekturni čitsti ili CISC pa tako i RISC